

Sundbyberg mars 2018

Vår referens: Mia Ahlgren
mia.ahlgren@funktionsratt.se

Funktionsrätt Sverige kompletterande synpunkter efter sakråd Byggd miljö 14 mars 2018

Funktionsrätt Sverige

Funktionsrätt Sverige är ett samarbete för 41 funktionsrättsförbund som tillsammans representerar cirka 400 000 människor. Vårt mål är ett samhälle för alla. Vårt arbete grundar sig på mänskliga rättigheter när vi driver medlemmarnas funktionsrätt - rätten för personer med funktionsnedsättningar att fungera på jämlika villkor i samhällets alla delar.

Funktionsrätt Sverige välkomnar dialog med regeringen om byggd miljö. Vi har sammanställt ett kompletterande skriftligt underlag efter sakrådet. Vi skulle uppskatta återkoppling och ställningstagande kring våra förslag. Vi vill även fortsätta dialogen om regeringens digitaliseringspolitik där vi tidigare var delaktiga i bland annat arbetet med en digital agenda för EU och Sverige.

Sverige är ett av världens rikaste länder. Trots regeringens ambition att vara föredöme för resten av världen för att nå de globala målen i Agenda 2030 och bland annat minska ojämlikheten i samhället går utvecklingen bakåt för genomföra Funktionsrättskonventionen.

Några förslag till åtgärder:

- Översyn av övergripande mål för politikområdet så att de omfattar universell utformning och tillgänglighet, och systematiskt tillämpa detta i utredningsdirektiv, forskning och genomförande av Agenda 2030
- Översyn av processen för uppföljning av krav på tillgänglighet i nya byggnader inkl. upphandling
- Uppdatera byggreglerna så tillgänglighet i byggd miljö omfattar alla funktionshindergrupper som har behov av det, exempelvis personer med kronisk sjukdom och kognitiv funktionsnedsättning.

- Initiativ till en tidssatt handlingsplan för borttagande av befintliga hinder
- Säkerställa rättighetsperspektiv i bygglov och bostadsanpassning
- Översyn av regelverk och diskrimineringslagen när det gäller byggd miljö och bostäder
- Säkerställa resurser för inflytande från funktionsrättsorganisationer i beslutsprocesser och standardisering
- Uppdatera lagen om ventilationskontroll i enlighet med förslag i rapporten Moderniserad ventilationskontroll från Energimyndigheten.

Funktionsrätt till byggd miljö

Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, Funktionsrättskonventionen, har ratificerats av 176 stater, inklusive Sverige och EU. Tillgänglighet är en princip som slås fast som en förutsättning för delaktighet och yttrandefrihet i samhället. I den andra allmänna kommentaren om tillgänglighet beskrivs att en individ har rätt till tillgång / tillträde till det som erbjuds allmänheten. Byggd miljö, transporter, information och kommunikation, inklusive informations- och kommunikationsteknik, IKT nämns särskilt. Tillgänglighet beskrivs med tre begrepp.

Allt nytt som skapas ska följa **universell utformning** som inkluderar personer med funktionsnedsättning. Befintliga hinder för **tillgänglighet** ska gradvis tas bort. Tillgänglighet ska vara på plats "i förväg" (ex-ante) för personer med funktionsnedsättning som grupp. På individnivå och i en viss kontext finns alltid en skyldighet till åtgärder för **skälig anpassning**, när individen begär det (ex nunc). Om individen inte får tillgång genom åtgärder för skälig anpassning är det diskriminering. Regering och riksdag har i november bestämt att inriktningen för funktionshinderpolitiken handlar om just detta – universell utformning, riva befintliga hinder, särskilt stöd och motverka diskriminering.

Sverige fick i april 2014 även rekommendationer från FN om att säkerställa att skälig anpassning föreskrivs i hela samhället utan undantag, samt att en definition införlivas i alla relevanta författningar. En rekommendation rör särskilt brister i likhet över landet och tillgänglighet i bygglov. En annan rekommendation är att ställa krav på tillgänglighet i alla avtal som rör offentlig upphandling (det går alltså utöver LOU).

Utvecklingen i Sverige går bakåt

Sveriges regering och riksdag har alltså åtagit sig att ändra lagstiftning och vidta andra åtgärder för att uppfylla rättigheter för personer med funktionsnedsättning genom att ratificera konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. FN har uppmanat Sverige att inkorporera konventionen. Europakonventionen är inkorporerad. Regeringen har föreslagit att Barnrättskonventionen ska inkorporeras. Ett annat sätt att uppnå så kallad normharmoni är transformering av rättigheterna i svensk lag.

Bristande tillsyn

I Sverige har vi haft lagar och regler om tillgänglig kollektivtrafik och byggd miljö sedan 60- och 70-talen. På senare tid finns krav på tillgänglighet i upphandlingslagen och mål om hållbara och inkluderande städer i Agenda 2030. Men lagarna har inte fått effekt. Tillsyn och uppföljning av lagar och regelverk brister eller saknas helt. Vi har tvärtom sett minskade tillgänglighetskrav och mer fragmentiserat regelverk, samtidigt som ideella organisationer får ett minskat inflytande i politiska beslutsprocesser på området.

Ständiga rapporter om bristande tillgänglighet i nya byggnader trots att det finns sakkunniga för tillgänglighet förekommer.

Beskrivningar vi fått ta del av tyder på flera oklarheter kring ansvar och klagomålsprocess. Förslaget från Boverket om förenklad kontroll för en mer förutsägbar byggprocess nyligen skulle leda till ytterligare försämringar.

Independent Living Institute har påbörjat en utredning om kommuners handläggning av anmälningar som rör enkelt avhjälpna hinder. Preliminära svar tyder på att kommunerna prioriterar bygglovshantering och i flera kommuner finns handläggningstider som rör enkelt avhjälpna hinder på över tio år, och många ärenden är inte avgjorda. Det finns även några exempel på kommuner med kortare handläggningstid. Kommunerna tycks behandla ärenden på olika sätt – vissa hanterar det som tillsyn medan andra inte fattar skriftliga beslut som kan överklagas. Resultat av utredningen kommer att publiceras i maj.

Obligatorisk ventilationskontroll OVK

Den obligatoriska ventilationskontrollen (OVK) ska säkerställa ett gott inomhusklimat i bostäder och lokaler, men fungerar inte som avsett. Trots lagens intentioner har tillsynen av lokaler och flerbostadshus under många år varit bristfällig. Alla som vistas inomhus behöver en god inomhusmiljö men personer med astma,

allergi och annan överkänslighet är särskilt beroende av god luftkvalitet.

Varken kommuner eller fastighetsägare har levt upp till lagkraven och konsekvenserna har varit få. En ny rapport som forskningsinstitutet Research Institute of Sweden (RISE) har tagit fram på uppdrag av Energimyndigheten visar bl a på tydliga brister i hur lagen är utformad och en godkänd OVK är trots dess uttalade syfte inte någon garanti för att inomhusmiljön är tillfredsställande. Kontrollen fokuserar nämligen på de krav som gällde när fastighetens ventilationssystem togs i drift och inte vad fastigheten idag faktiskt används till. Exempel på detta är skolor där fler elever vistas i klassrummen än vad de är anpassade för. En översyn av gällande lagstiftning behövs också för tydliga och enhetliga regler när det gäller avstängning av ventilation för energihushållning i skollokaler. En avgift för handläggning av OVK-ärenden behöver införas. I dagsläget får inte kommunerna ta ut en avgift för tillsynen, vilket har betytt att ärenden har prioriterats ned och att uppföljningen av OVK:n från kommunen ofta är otillräcklig.

Brister i målformuleringar lagstiftning och forskning

Universell utformning och tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning saknas i övergripande målsättningar för relevanta politikområden. Det saknas politisk vilja och resurser till stöd för genomförande av hållbarhet som kopplar till inkludering.

Regelverket som rör tillgänglighet omfattar rörelsehinder och nedsatt orienteringsförmåga. Det saknas regelverk som rör till exempel hinder i byggd miljö för personer med astma och allergier, vissa kroniska sjukdomar och kognitiv funktionsnedsättning. Det finns luckor och brister i diskrimineringslagen som rör bristande tillgänglighet. Bostäder och andrahandsansvar för fastighetsägare omfattas inte. Formuleringar i lagrådsremissen handlade mer om att skydda den som riskerar att diskrimineras än den som utsätts för detta. Citat;

Även om plan- och bygglagens regler bör anses utgöra ett tak för vilka åtgärder som kan krävas, bör det inte tas till intäkt för att varje verksamhetsutövare måste vidta dessa för att kunna freda sig mot ett anspråk på diskrimineringsersättning. Åtgärder måste nämligen i ett enskilt fall vara skäliga att kräva. (sid 91)

Användningen av forskningsmedel med rubriken "tillgänglighetsdesign" som aviserades i forskningspropositionen som skulle kunna motverka diskriminering behöver följas upp. Enligt Vinnovas årsredovisning har drygt 30 miljoner använts 2017,

och en ny utlysning med koppling till miljömål har skett i början av 2018 innan begreppet "tillgänglighetdesign" har definierats och intressentkartläggning genomförts (uppdrag till RISE pågår).

Bristande resurser till civilsamhällets organisationer

Resurserna till ideella organisationer för medverkan i politiska processer minskar. Resurser till Standardiseringens Konsument och Arbetstagarråd, SKA-rådet har stått stilla i många år och är redan slut för nya projekt i början av 2018. Det är en förutsättning för att funktionsrättsorganisationer ska kunna medverka i standardisering inom byggområdet där det till exempel pågår EU-mandaterat arbete som rör tillgänglighet.

Norge som förebild för universell utformning

I kommunikation om Universell Utformning brukar Norge ofta lyftas fram som förebild. Det gäller framför allt engagemanget och samordningen från flera departement i att nå ut till alla kommuner när de tog fram en handlingsplan med siktet inställt på 2025. Det är viktigt att betona att Norge länge använde begreppet Universell Utformning som en ersättning för tillgänglighet. Begreppet lanserades innan FN hade presenterade den allmänna kommentar om artikel 9 tillgänglighet som förtydligar skillnader mellan begreppen. På senare år har handlingsplanen reviderats och kritiken från den norska funktionsrättsrörelsen har ökat.

Näringsdepartementets ansvar för funktionsrätt

Näringsdepartementet samlar ansvar – fördelade på flera statsråd – för politikområden som är centrala för ett universellt utformat samhälle som säkerställer att offentliga miljöer – såväl fysiska som digitala – är tillgängliga för alla innevånare.

Byggd miljö, bostäder, landsbygd, transporter, infrastruktur, digital miljö, näringsliv, tillväxt och innovationer.

Funktionsrättskonventionens artiklar 4 om åtaganden och 9 om tillgänglighet, med koppling till 11, 14, 16, 18, 19, 20, 22, 25, 28, 29 och 30 FN-rekommendation om tillgänglighet, bygglov, likhet över landet och systematiskt krav i avtal om upphandling.

Agenda 2030 mål 11, kopplat till mål 3 hälsa, 4 utbildning, 8 sysselsättning 9 innovation, 12 konsumtion (12.7 hållbar upphandling) och 16 inkluderande samhällen.

Landsbyggdspropositionen

I landsbyggdspropositionen (prop 2017/18:129) har vi sökt efter begrepp som universell utformning och personer med funktionsnedsättning men hittade ingenting. I propositionen finns ett avsnitt om begrepp (3.1). Begreppet Universell Utformning hade kunnat beskrivas för att förstärka inkludering och inriktning mot ett jämlikt samhälle med mångfald som grund. Tillgänglighet nämns givetvis på flera ställen i propositionen, men hade också kunnat förtydligas så att det framgår klart och tydligt att det omfattar personer med funktionsnedsättning. Ett Sverige som håller ihop behöver stärka inkludering och hållbar utveckling i alla tre dimensioner.

Källor och fördjupande bakgrund

[Vinnova utlysning tillgänglighetsdesign](#) februari 2018
[Moderniserad ventilationskontroll](#), Energimyndigheten 2017
[Funktionsrättskonventionens artiklar](#)
[FN:s arbete med inkluderande och hållbara städer](#) (hämtad 2018)
[Norges arbete med universell utformning](#) (hämtad 2018)
[Norska FFO krav på tillgänglighet till byggd miljö](#) (2017)
[Svar på frågor om modernare byggregler från 2017](#)
[Nytt mål och inriktning för funktionshinderpolitiken](#) 2017
[Rätt att välja var man ska bo \(Fick rätt i domstol\)](#) 2017
[Remissvar Bostäder att bo kvar i](#) 2015
[Rekommendation från FN](#) 2014
[FN:s allmänna kommentar om tillgänglighet](#) 2014
[Remissvar Regeländringar för fler bostäder för unga och studenter](#) 2013
[Vägen mot ett universell utformat samhälle](#) 2013
[Krav på tillgänglighet för hållbar utveckling](#) 2012
[Dörrarna stängs innan alla fått plats](#) Rapport Dan Andersson 2012